

Transkribering: BAKOM BOKHYLLAN Podd #16 – Gratis kurslitteratur: framtid eller utopi

-Bakom bokhyllan.

Anslag, blandade röster:

- Visst märks det om vi har fyra exemplar av en bok och det är 50, 70, 100 studenter som vill ha samma bok så kommer det att märkas på köerna. Absolut. Men förhoppningsvis så lär man sig det under tiden man studerar. Att det går ju att förbereda sig så att man faktiskt har en hyfsad takt på de lån man behöver.

- Över 50 % av studenterna köper inte delar av kurslitteraturen för att den är för dyr helt enkelt. Där ser vi ett tydligt exempel på hur just klassperspektivet finns med här.

- Men att hantera klassuppsättningar skulle vara ohyggligt dyrt både i arbetskostnader och att köpa in litteraturen eftersom kurslitteraturen då förändras hela tiden.

Musik

Pgm-ledare:

När man som student på en ny kurs öppnar sin litteraturlista för första gången då tänker man kanske först, Oj ska jag läsa allt det där. Nästa tanke kanske oj ska jag köpa allt det där. Ja, då är det ju tur att det finns bibliotek men på biblioteket finns det rätt få exemplar av varje bok. Absolut inte till alla studenter och de kan dessutom vara ganska svår att hitta.

Du lyssnar på Bakom bokhyllan gör som pratar heter Karl Edqvist och i detta 16:e avsnitt så kommer du att få möta studenten Carl Kinell som kandiderar för vänsterns studentförbund i kårvalet. Det är en av deras viktigaste frågor är fri kurslitteratur. Du möter också universitetsbibliotekets chef Wilhelm Widmark som arbetar för att all forskning ska få vara fri.

Men vi börjar mitt i det som det här avsnittet handlar om nämligen i kurslitteraturhyllorna på Frescatibibliotek. Jag har nämligen bett bibliotekarien Elisabet Alm om hjälp med att hitta en bok.

Elisabeth Alm:

Jag har fått veta att jag ska hitta boken Grammatik på villovägar av Telemann. Så det innebär

väl det att den ska stå på T då, på Telemann. Vi får gå ned och kolla. Eftersom det är alfabetisk ordning i kursboksamlingen så går jag ned till T. Telemann. Här hittar jag Telemann och så ska det vara Grammatik på villovägar. Nej, ingen sån där.

Jag får gå och leta i katalogen tror jag. En sökdator.

Då slår jag upp Grammatik på villovägar.

Där står det att den ska stå på hylla grammatik på G, på sin titel.

Går dit och tittar.

Titta där, där är den. Varför står den på G? Den står på det därför att Telemann är redaktör. Alltså inte författare han är utan han är redaktör och då hamnar boken på sin titel. Det är samma sak om det är fler än tre författare. Då står boken alltid på sin titel.

Jag heter Elisabeth. Jag arbetar mest i yttre tjänst, informationsdisken.

Hur ser det ut liksom märker ni som jobbar ute i biblioteket, märker ni att det är ett stort tryck på kurslitteraturen?

Ja, det är absolut den mest använda samlingen. Alltid mycket lånat där och sen så beroende på tid på terminen vilka kurser som går och så där så är det olika titlar som är mest populära men den är oerhört använd.

Märker ni av, för vi har inte så många exemplar av varje bok, märker man av att folk kommer in och är väldigt stressade och behöver med kort varsel böcker?

Visst märks det om vi har fyra exemplar av en bok och det är 50 70 100 studenter som har samma bok som kommer att märkas på köerna. Absolut. Men förhoppningsvis så lär man sig det under tiden man studerar att det går ju förbereda sig så att man faktiskt har en hyfsad takt på de lån man behöver.

Det är hårt tryck. Vad gör vi rent praktiskt för att hantera det här är hårdare trycket på kurslitteraturen?

Rent praktiskt så kan vi inte göra så kan mer än att erbjuda några exemplar av varje bok. Sedan är det. Det kan ju vara väldigt långa köer. Det handlar också om att veta var kan man titta på annat håll efter de här titlarna.

Ofta finns kurslitteratur eller titlar som vi använder som kurslitteratur på andra bibliotek. Där inte nödvändigtvis är kurslitteratur. Kurslitteratur på bibliotek får oftast lånas bara av den som är knuten till det specifika biblioteket eller lörosätet. Men du kan hitta titlar som används som kurslitteratur här till exempel på Stadsbiblioteket i Stockholm. Sen har du mängder av andra kommunbibliotek här i kring. Du har Nacka, du har Solna, Vallentuna, Österåker. Där finns också sådana här titlar. Det är väl värt att kolla upp. Men visst är det så att om man söker i bibliotekets sökruta då får man upp träffar här men man kan också se

träffar var de finns på andra bibliotek? Ja, precis. Det stämmer till en del. Det du får om du söker i vår sökruta här det är träffar först och främst i vår katalog men vårt material finns presenterat i Libris. I Libris har du sedan också forsknings- och högskolebibliotek och där ser du om boken finns på sådana bibliotek i Stockholmsområdet. Du har också några stadsbibliotek där.

Hur funkar det nu då. Vi har ju våra kurslitteraturhyllor så att säga på biblioteket men vem är det som bestämmer vad som är kurslitteratur? Hur går det till när böckerna hamnar på dem hyllorna?

Det är kursansvariga på instruktionerna som skickar in listor till oss på det de vill att vi ska ha för kommande termin och vi köper in det i möjligaste mån. En del går inte alltid att få tag på men det är meningen att det som kursansvarig vill ha det ska vi kunna erbjuda.

På vissa bibliotek har det funnits det som kallas för referensex. Alltså en bok man inte får låna utan den måste man läsa på plats. Vet du varför vi inte har det här?

Vi har haft det vi kallade för en daglånesamling tidigare. Det var den samling som var absolut mest gömd, där böcker faktiskt försvann helt. Man ska tänka på att det är inte så att bara för att vi har i så fall ett det vi kallar det för daglån då så innebär inte det att det står där och väntar när jag kommer den dagen. Utan det daglånet om det är en populär titel kommer vara borta en minut efter att vi har öppnat. Vi tycker att det är bättre att alla våra exemplar av en bok går att låna och går att köa på. Det är också en aspekt av det. Daglånen kan du inte köpa på så du aldrig säker på att du faktiskt kan få det.

Så vi har valt att inte ha en separat daglånesamling längre utan vi lånar ut alla våra böcker och alla kan därför vara i rotation hela tiden. Alla ex.

Har du några andra tips till studenter? Vad ska man göra dels om böckerna är utlånade men det liksom står att boken ska finnas med men ändå inte hittar den?

De är de tråkigaste ärendena vi har. Ofta säger vi att. Vi kan ju se att boken nyligen har varit i omlopp, så vi vet i sådant läge att den inte är förkommen. Den inte borttappad. Den är inte försvunnen. Ofta säger vi då om du kommer till mig i informationsdisken men det står att det finns i ett exemplar på hyllan. Det står inte där nu. Så finns det vissa ställen dels så kollar vi alltid att ha letat rätt och om det står att den kan stå på sin titel t.ex.

Den kan också vara så nyligen återlämnad att vi behöver gå till återlämningen och se om den finns där. Om inget är det fallet så säger vi väldigt ofta, antagligen så är den i huset men i någon annans hand. Någon som har hittat den i hyllan men bara inte lånat den än.

Ofta letar man efter samma böcker. Ofta är det någonting som är aktuellt för en kurs just nu och flera personer som letar samma bok. Och är det så då får man vänta. När den är lånad så kan man sedan börja köra på böckerna i stället då.

Musik

Carl Kinell:

Ja, det är endast tydligt att vi i vänstern vi gör skillnad utbildningspolitiken och det tänker vi fortsätta att göra. Vi fortsätta kämpa för att det ska byggas fler och billigare studentbostäder. För att minska kostnaderna på kurslitteraturen och för att ta bort alla dolda avgifter inom högskolan.

Pgm-ledare:

Det här är Carl Kinell. Han är student i statsvetenskap, ordförande vänsterns studentförbund och så sitter han i styrelsen på Stockholms universitets studentkår.

3 maj, i fredags, var den sista dagen då lika att rösta i årets kårval. Där resultatet avgör vilka som ska styra kåren kommande läsår. När jag träffade Carl Kinell var valet i sluttampen men nu är rösterna räknade och hans parti Vänsterns studentförbund fick flest röster, 28%.

De har under många år profilerat sig med fri kurslitteratur som en av sina hjärtefrågor och även i år så gick de till val den som en av sina viktigaste frågor.

Carl Kinell:

Det ska inte vara en klassfråga att studera på högskola eller universitet men tyvärr blir ju det när du kurslitteraturen kostar så pass mycket. För jag läste någon artikel eller en undersökning från SCB som sa då att över 50 % av studenterna köper inte delar av kurslitteraturen för att den är för dyr.

Där ser vi tydligt exempel på hur just klassperspektivet finns med här och att det är många studenter från arbetarhem kanske som inte har möjlighet att ta del av kurslitteraturen på samma sätt som personer från rika akademikerhem osv. Det är ett stort problem alltså. Alla ska kunna ta del av kurslitteraturen på samma villkor.

Vet du hur dyrt det är med kurslitteraturen? Hur stor del av ens inkomst behöver man lägga på kurslitteraturen som student?

Ja, det är ju väldigt olika. Vissa ämnen som historia till exempel så kan det vara upp mot 5000 kr per termin men sedan är det andra institutioner som har lyckats göra kurslitteraturen nästan helt gratis på vissa kurser. Så att det är väldigt stor skillnad och man märker också att institutioner jobbar lite olika med den här frågan olika saker universitet.

Så det kan variera väldigt mycket men det vi hör från studenter är i många fall att det är man får beredd och lägga flera tusen kronor varje termin på kurslitteratur.

De institutioner som jobbat för att få ner till gratis vet du hur de har jobbat i den frågan?

Ja, men dels kan det väl vara att man använder mycket material som finns tillgängligt genom Open Access till exempel eller till exempel om det är språk man studerar så finns det ganska mycket artiklar som är tillgängliga gratis. Så det är kanske dem man använder före dyra kursböcker och så.

Genom digitalisering, att man lägger upp mycket på t.ex. Mondo eller andra lärarplattform.

Vad finns för lösningar här om man har en ambition, hur ser ni på lösningar där? Hur ska man lyckas med det här med gratis kurslitteratur eller fri kurslitteratur?

Ganska långsiktigt mål är att den ska bli helt fri och att det kräver att vi jobbar inom flera delsteg så att säga. Men jag tror en viktig del är att se till att de böcker som är skrivna av läraren på kursen att de görs tillgängliga gratis för studenterna. För det handlar egentligen om en viljefråga från universitetet som äger den litteraturen.

I många fall är så anser vi att man, professorer och så, tjänar tillräckligt med pengar för att man inte behöver de extra pengarna för att sälja kurslitteraturen. Men sen är det självklart också så att vi måste se till att forskare kan klara sig rent ekonomiskt och bedriva sin forskning men samtidigt så ska vi ändå kunna se till att forskningsresultat skall komma samhället till del. För det är ändå på något sätt därför man vill bedriva forskning.

Man vill förbättra samhället så att säga. Det är på något sätt den normen vi bör sträva efter tycker jag.

Hur jobbar kåren med de här frågorna?

Dels har vi dragit igång en kampanj nu som heter Du är aldrig ensam när du läser som är just ett sätt att kartlägga hur studenter tycker om kurslitteraturen och vad de vill se förändringar

och vad de tycker är bra, vad som är dåligt. Sedan driver vi också campusbutiken här på SU som är ett sätt för studenter att kunna köpa begagnad kurslitteratur. Så att man i alla fall kan få ner priserna en del. Det är mycket så vi jobbar med på kåren.

Finns det en enighet liksom kring det här? Är ni alla med på samma båt eller en finns det en politisk oenighet kring detta?

Jag upplever att just nu finns det en enighet. Även om det var så att när vi började driva den här frågan först för ganska många år sedan så var det många partier som ställde sig lite frågande till det här. Undrade om är det verkligen möjligt? Är det något som vi bör eftersträva men på senare tid så har vi satt att även sossarna är på universitetet och även den allians för kåren har börjat driva den här frågan, så vi ser att enheten har blivit större bland partierna och idag verkar det finnas en slags konsensus om att vi bör arbeta för att litteratur åtminstone ska bli billigare. Men jag tycker det är fortfarande bara vi i VSF som har den långsiktiga visionen om att den på sikt ska bli fri så att säga. Det saknar jag från de andra partierna.

Nu är det som sagt kärval men om ni vinner kärvalet hur kommer ni liksom driva frågan vidare då eller hur kommer det se ut?

Jag hoppas att vi kan bli bättre på dels kartlägga hur institutionerna jobbar just med den här frågan om kurslitteraturen så att vi ser lite om vi kan hitta någon slags konsensus mellan institutionerna också. Och se om det finns något sätt som vi tillsammans kan arbeta för att just få ner kostnaderna på kurslitteraturen. Men tror jag att vi behöver bli bättre på att driva den frågan i Sveriges förenade studentkårer. Så att vi tillsammans med andra studentkårer också går ihop och försöker skaffa oss en nationell linje i frågan så att vi bättre kan påverka politiker och riksdag och regering helt enkelt så att de också kan till exempel skjuta till mer stöd för att vi lättare ska kunna köpa större biblioteksuppsättningar på biblioteken och att den typen av åtgärder. Så vi behöver driva den både lokalt och nationellt och det är något som VSF kommer att jobba för.

Har du något framtida drömscenario? Fem år framåt kanske. Vad ser du inom den närmsta tiden?

Ja, men jag tror att ett kostnadstak för kurslitteraturen skulle kunna vara ett steg. Det handlar också om viljekraft från universitetets sida. Man kan ju se till då att den får kosta max en viss summa och sedan att vi helt enkelt försöker successivt sänka den så gott det går. Jag tror det skulle kunna vara ett första steg och där tror jag också att det finns en stor

enighet bland partierna på kåren. Men förhoppningsvis också bland studenter i allmänhet och förhoppningsvis också bland institutioner. Så det tror jag kan vara ett första steget.

Musik

Pgm-ledare:

Så kompendier och Open Access i all ära men vore det inte enklast om biblioteket helt enkelt hade en uppsättning böcker för alla studenter eller åtminstone en e-ok som går att ladda ned? Den som bäst kan svara på den frågan det är nog Wilhelm Widmark som är överbibliotekarie, alltså högsta chef på Stockholms universitetsbibliotek

Wilhelm Widmark:

Ja, vi har ju aldrig haft klassuppsättningar på kurslitteraturen. Det är en i mångt och mycket en kostnadsfråga.

Vi tillgodoser, när lärarna skickar in kurslistorna så ser vi till, att det finns tre exemplar av varje bok som en service och med en kortare lånetid. Men att hantera klassuppsättningar skulle vara och ohyggligt dyrt både i arbetskostnader och att köpa litteraturen eftersom kurslitteraturen förändras hela tiden. Så att det är anledningen till att det. Det här är ju egentligen ett principbeslut som togs i biblioteksstyrelsen där vi hanterar de här frågor hur vi ska hantera kurslitteratur för många år sedan.

Sedan kan man arbeta på andra vägar för att försöka få att alla studenter ska komma åt kurslitteraturen och det tittar vi på hela tiden.

Vilka vägar är det?

Jag bland annat är det ju att vi har ju väldigt stora samlingar och vi har stora elektroniska samlingar och det är ju lite information för lärarna titta utifrån de bokutbudet vi har att kunna välja kurslitteraturen till sådant som där flera kommer åt. Vi köper också elektronisk form så försöker vi köpa flera användarlicenser per bok osv. Så vi arbetar med det.

Om man tänker då varför är det så dyrt med kurslitteratur just? Hänger det ihop med det här att dels är många exemplar men också att de uppdateras så ofta eller är det också extra dyra böcker?

Det är både och det här. Det är ju på förlagsmarknaden. Det finns många förlag som tjänar väldigt mycket på kurslitteraturen. De vill helst sälja dem i tryckt form och har ganska höga

priser på dem. Så det är mycket av litteraturen som de absolut inte ens ville sälja elektronisk form med e-licenser där flera kan komma åt.

Så det här med att ha en e-bok som alla kan ladda ned är inte möjligt?

Möjligt är det ju men det är en kostnadsbild det också.

Man tänker du är med alltså lärare som som håller en kurs på universitetet och jobbar på universitetet och skriver sedan böcker och som förlagen säljer till studenter som går kurserna. Är det inte en lite konstig roll det där?

Jag kan inte uttala mig hur lärarna tänker som skriver kurslitteratur och säljer den.

Jag skulle vilja se, koppla det här till öppen vetenskap och hur vi arbetar med att allt som finansieras på forskning som finansieras med skattemedel ska ges öppet ut. Det finns ju mer öppen trend att lärare vill lägga ut böckerna så att alla studenter kommer åt. Vi har inom vårt förlag Stockholm University Press gett ut två kurslitteratursböcker som alla kommer åt i hela Sverige och hela världen. Det är flera open access-förlag i världen som faktiskt jobbar med att producera kurslitteratur som alla studenter ska komma åt.

Sen har vi också öppna lärresurser. Det finns stora rörelse kring det här och det här tror jag vi ska arbeta mer med att visa möjligheterna att ge ut kurslitteratur vid ja Stockholm University Press. Så att vi är ett föredöme att även kurslitteraturen bör vara öppen som all vetenskaplig litteratur som finansieras av skattemedel.

Ja, SUP drivs ju av universitetet. Vad gör universitetet mer för att jobba med den här frågorna? Jobbas det på en policy-nivå också eller hur ser det ut?

Det jobbas ju starkt på en policy-nivå för Open Science, ett stort paraplybegrepp om hur vi kan förändra vetenskapen till att bli mer öppen och att alla ska kunna komma åt den och bygga vidare på den. Där är ju Stockholms universitet ett föregångsuniversitetet i Sverige för att driva dem här frågorna. Både på policy-nivå och verkligen agera för att någonting skall hända.

Musik

Pgm-ledare:

Du har lyssnat på det 16:e avsnittet av Bakom bokhyllan. Vi som gör podden är Julia Milder, Urban Göransson också jag Karl Edqvist.

Signaturen vi använder i Bakom bokhyllan och hämtar u stycket Die Zeit-ung komponerad av tonsättaren Stefan Levin. All annan musik är släppt som Creative Commons och du hittar låtlistor på bibliotekets webbplats su.se/bibliotek. Där hittar du också kontaktinformation till oss som gör på den och du får gärna höra av dig med tips frågor eller kommentarer.

Om två veckor kommer nästa avsnitt av Bakom bokhyllan. Hej så länge.